

Premis **Ales a la Cultura**

2015

Aquesta publicació recull els discursos pronunciats durant l'acte de lliurament del premi Ales a la Cultura 2015, atorgat a Joan Mercader el dia 9 de maig a Can Trincheria, Olot.

Introducció

3

Glossa de Josep Casellas

5

Discurs de Joan Mercader

12

Recital de poemes

14

Introducció

Preàmbul

Tots els ciutadans i ciutadanes som agents culturals actius. Tots nosaltres, amb les nostres aportacions diverses, individuals o col·lectives, contribuïm a l'enriquiment del patrimoni cultural comú, i fem indissociable la relació entre ciutat i cultura.

Des de la certesa de la responsabilitat compartida per tots en el creixement de la nostra cultura ciutadana, ens cal el reconeixement a aquelles persones o entitats que s'hagin distingit especialment per la seva trajectòria, les seves actituds, els seus actes o altres mèrits en favor de la cultura local, en el convenciment que ens calen referents i models en els quals emmirallar-nos i als quals retre un homenatge de gratitud.

Disposició

Per això l'Ajuntament d'Olot, a través de l'Institut de Cultura, institueix els premis honorífics Ales a la Cultura.

Justificació

Ales a la Cultura agafa el nom en referència a l'ala que llueixen la bandera, l'escut de la ciutat i l'anagrama de l'Institut de Cultura. Però donar ales a la cultura també simbolitza l'impuls que han aportat a la cultura de la ciutat aquelles persones que reben aquesta distinció. Les ales han estat sempre una expressió de la llibertat, de l'audàcia, de l'obertura, de l'espiritualitat, de la creativitat i de molts altres valors inherents al fet cultural.

Olot, febrer de 2003

Premis Ales a la Cultura

L'alcald d'Olot, Josep Maria Corominas, lliurant la joia que simbolitza el premi de les Ales a la Cultura a Joan Mercader

La interrelació quotidiana que mantenim (familiar, laboral, social, d'esbarjo, etc.) fa que les persones amb qui ens relacionem tinguem, uns dels altres, una particular impressió que s'amplia i aprofundeix a mesura que ens anem tractant i coneixent (des

dels saludats i coneguts a les persones més íntimes, passant pels diversos graus d'amistat).

Si poguéssim reunir les impressions que tenim tots de tots, obtindríem una realitat i un coneixement podríem dir que glo-

bal d'aquesta realitat. No obstant això, aquesta complexa informació, probablement, distaria de la que cadascú ens pot facilitar de la seva pròpia persona (sentiments, emocions, desitjos, pensaments...). Per aquesta raó, arribo a la conclusió que és molt

important saber-nos escoltar amb respecte mutu. Així doncs, és fàcil deduir que qui millor ens pot parlar d'algú, si s'és sincer, és un mateix. Aquesta informació genuïna afegida a la global ens possibilita una informació podríem dir que força aproximada a la integral, completa o absoluta.

No tinc cap dubte que tots els assistents a aquest acte tenim un tracte directe amb Joan Mercader i Sunyer —que no és gens esquivol, ans tot el contrari— i coneixem el seu tarannà peculiar, marcat per una sincera bonhomia aureolada d'un punt de vista humorístic de crítica sarcàstica, realment sana i punyent, que caracteritza la seva obra poeticoliterària.

Garrotxí de soca-rel, neix als peus de l'Alta Garrotxa, al número 27 del carrer de Sales, a Tortellà, el dia 16 de març de 1932. Al cap d'un any, aproximadament, la seva família es trasllada a la ca-

pital de la Garrotxa, Olot, al carrer dels Sastres, 35. I després de la Guerra Civil fan un altre trasllat, ara al número 12 del mateix carrer, fins al 1957.

Va anar a l'escola a Can Plantalech i després als Escolapis, on va cursar els estudis de Comerç.

Treballà de meritori a les oficines de l'Art Cristià durant els anys 1946-48, i a continuació al banc Hispano-Americano fins al 1957, any en què es traslladà a viure a Figueres. El 1966 va deixar la feina al banc i es traslladà a Barcelona, on va romandre fins a la jubilació, el 1997.

L'octubre de 1957 va contraure matrimoni amb Núria Mas Cuadrado, amb qui va tenir dos fills, l'Eloi i l'Olga. En el poema «Avis» hi llegim: varen fer créixer fills robusts / fruits de l'amor, la festa de la vida. I més fruits d'aquesta festa són les seves quatre nétes: Paula, Marta, Núria i Cati.

És autor de 17 llibres de poesia i 2 de narrativa.

Les obligacions professionals (que no tenien res a veure amb la literatura) li van exigir viure a Barcelona. Va obtenir el títol de diplomad en Màrqueting i Comerç Exterior per EADA. Aprofitant la primera convocatòria d'accés a la Universitat per a majors de 25 anys, va cursar estudis de Dret (tres anys).

A partir de l'any 1989 va participar activament en cercles literaris com Poesia Viva i al Seminari d'Investigació Poètica. L'any 2000 va ingressar al Centre Català del PEN CLUB.

Des de la seva jubilació que torna a residir a Olot. El 1998 entra a formar part dels Amics de les Lletres Garrotxines i Rapsòdia Veus Literàries. De l'any 1995 al 2011 ha estat membre de diversos jurats de poesia i prosa a Barcelona, Vilanova i la Geltrú,

i Olot. Va actuar de mantenidor i president del Jurat als Jocs Florals de la Tardor celebrats al Saló de Cròniques de l'Ajuntament de Barcelona, l'any 2012. Ha prologat diversos llibres i ha fet xerrades sobre poesia a la Cova del Drac i al Centre Lleidatà de Barcelona.

Una iniciativa de Joan Mercader que vull destacar és el Certamen de Poesia Breu que cada any es fa a L'Esplai de La Caixa d'Olot: enguany ha estat el quinzè. Durant quinze anys s'ha anat incrementant la participació i en l'actualitat hi participen poetes de tots els Països Catalans.

Els seus articles d'opinió es poden llegir en els setmanaris *La Comarca*, on col·labora regularment, i *La Garrotxa al Dia*; també fou col·laborador a la revista mensual *440*.

Tot això quant a informació curricular. Pel que fa a la informació

que ens facilita l'homenatjat, podem llegir al llibre *Més de 60 anys intentant de ser poeta*:

«També feia teatre al Casal Marià (teatre catòlic; nois sols, per no caure en la temptació). I així, entre esbarjos innocents i molta, molta lectura, vaig començar a fer versos i alguna prosa.

»L'any 1945 vaig guanyar el Primer Premi del Concurs Literari Escolar, patrocinat per La Caja de Ahorros Provincial de la Diputación de Gerona, amb una prosa titulada "Leyenda de la infancia de Jesús".

»Dues de les primeres poesies .../... van ser recitades pel meu amic Jaume Badosa des de l'estació emissora de radioaficionat que el senyor Joan Macias tenia en el seu domicili (casa Pujador) per fer proves. Jo les vaig escoltar per l'aparell de ràdio de casa. Devia ser pels anys 1948 o 1949».

D'aleshores ençà, més d'una vuitantena de premis reconeixen i confirmen la seva mestria.

I prosseguim la seva narració autobiogràfica, en la qual ens confia el seu gran secret:

«No volia que ningú s'assabentés que feia versos. Em feia vergonya. Només ho sabien els amics més íntims que també sentien la fiblada de la poesia. Que un noi fes versos no estava ben vist en un ambient on només predominaven els esports i la virilitat més tronada. Fer versos no era cosa d'homes. Jo era un noi tímid i me'n guardava prou de dir-ho.

»Tot i així, del fons de la meva ànima, com un doll incontenible i persistent, rajava una poesia profunda, ingènua i sincera. En principi (anys 40), foren estrofes líriques dedicades a les noies que m'agradaven. Versos puerils i dolços, com sucre candi. Després, versos més punyents, de-

nunciant l'ambient estret i carregós, que a mi m'asfixiava.

»Així doncs, entre poesies amoroses, corrandes de protesta i satíriques contra la pressió moral i política de l'ambient i motius varis, vaig arribar a la dècada dels anys 60, que vaig compondre pocs temes i, quasi tots, de caràcter polític i social. Fou a finals dels anys 80, quan vaig connectar amb el grup Poesia Viva de Barcelona, que vaig entrar plenament en el món excitant i compartit de la poesia. I des de llavors fins ara que no he parat.

»I aquí, aprofito l'avinentesa per proclamar la meva admiració i afecte pel qui fou per a mi un gran mestre: el senyor Josep Colet i Giralt, director del Seminari d'Investigació Poètica de Barcelona, al qual vaig assistir sempre que les meves obligacions m'ho permetien.

»El senyor Colet em va aciençar

en tots els entrellats de l'art poètic. El grup Poesia Viva era, i és, un gran impulsor de la poesia catalana i del seu focus n'han sortit moltes figures actuals. Va ser sota el mestratge de Josep Colet que jo vaig fer el gran salt en el difícil camp poètic i vaig començar a guanyar concursos literaris».

Tots els comentaristes i crítics que han llegit l'obra de Mercader coincideixen en la seva mestria en el domini del llenguatge.

Sam Abrams, Jaume Bosquet, Lluís Busquets i Grabulosa, Josep Colet, Ricard Creus, Miquel Martí i Pol, Domènec Moli, Màrius Sampere, Alfred Sargatal, entre d'altres, han prologat els seus llibres.

D. Sam Abrams, en el pròleg del llibre *L'àmbit de la memòria* (2001), ens diu:

«Diverses raons completament extraliteràries han dificultat la

recepció de l'obra poètica de Mercader i la seva justa valoració. En primer lloc hauríem de destacar la reserva que la cultura catalana mostra davant d'incorporacions tardanes en el món literari, i aquí hem de recordar que Mercader figura en el panorama de la poesia des de fa una mica més de deu anys. També ha estat un factor desfavorable el fet que Mercader nasqués i s'eduqués a la perifèria, Olot, lluny de la metròpoli, Barcelona. I, per acabar aquest capítol de greuges, a pesar de manera negativa en la recepció justa de l'obra poètica de Mercader, la desídia i falta de curiositat per part de la crítica i l'establishment acadèmic».

Respecte a aquest llibre, Sam Abrams també diu que en aquest sentit podem considerar Mercader com un poeta elegíac, un dels més purs que existeixen en la lírica catalana contemporània. Aquest comentari enllaça amb el de l'acadèmic universitari senyor

Bonaventura Bassegoda, vicerector de la Universitat Autònoma de Barcelona, que va actuar com a president del jurat que atorgà el Premi Miquel Martí i Pol del 2009 al recull *Memòria de l'any*, quan, entre altres coses, va dir:

«L'autor d'aquest poemari, Joan Mercader, es defineix a si mateix com autodidacte. La Universitat sol desconfiar dels autodidactes perquè sovint presenten llacunes importants en l'anàlisi conceptual de les matèries que tracten, però s'ha de reconèixer que no és així en l'autor de *Memòria de l'any*, ja que per la correcta formació dels sintagmes gramaticals, la manera peculiar de construir la frase i el domini de la llengua, costa de creure que l'autor no tingui una formació acadèmica d'alt nivell en matèria literària.

»El principal mèrit de l'obra està en les dotze magnífiques proses que defineixen sensorialment els mesos de l'any. Les bases de

la convocatòria del Premi no incloïen la prosa poètica, però davant la força creativa i l'energia que desprenen aquests textos, el jurat ha cregut que havia de considerar l'excepcionalitat d'aquesta obra i, per tant, atorgar-li el guardó.

»És paradoxal que un autor capaç d'escriure una obra de l'alçada de *Memòria de l'any* i, segons referències, d'altres llibres prou importants, i guanyador de nombrosos premis, no figuri en primera línia de la poesia catalana contemporània. Són incongruències del complex i competitiu món literari que no dona la justa valoració a les persones que no formen part de l'establishment oficial, o no poden perquè viuen lluny de la metròpoli (Barcelona), o perquè no disposen d'un títol acadèmic que els acrediti. És una llàstima».

Quan Mercader glossà l'acte de lliurament de les Ales a la Cultu-

ra a Josep Maria Canals, el passat 2009, ens deia:

«Quan vaig tornar a Olot, com que estava fora de joc pel que es refereix a la vida cultural de la ciutat, va ser Josep Maria Canals que em va presentar a l'associació Amics de les Lletres Garrotxines, ja que coneixia les meves vel·leïtats poètiques. I he de dir que en aquells moments, l'any 1998, no vaig notar que a Olot hi hagués gaire dinamisme cultural.

»Després les coses van anar canviant i ara s'ha de reconèixer que les activitats culturals a la nostra ciutat són notables, per la qual cosa cal felicitar l'Institut de Cultura de la Ciutat».

És en aquell moment quan s'inicia la relació que manté Mercader amb l'entitat. La persona més autoritzada per parlar-ne, per ser-ne una de les cofundadores, és Concepció Batallé, que ens confia:

«El Sr. Antoni Garrido va encarregar-me un treball de recerca de cent anys de poesia local, que aniria sortint al setmanari *La Comarca* en format de fascicles per fer-ne la col·lecció. Aquesta primera idea derivà a un altre format, intern, al mateix setmanari, i esporàdicament s'anà publicant. Amb aquesta il·lusió, que m'esperonà, hi anava inclòs un somni: aglutinar totes les persones vinculades a la poesia i crear un grup. N'havia parlat moltes vegades amb la Dolors Figueres, i també amb la Rosa Fluvià i el mateix Garrido.

«Una setmana d'hivern, la Dolors em comentà que a Calella hi tenien lloc unes tertúlies literàries les tardes d'un diumenge de cada mes, i que allí hi trobaríem el niu de les possibilitats per portar a Olot aquestes idees que ens ballaven pel cap.

«Sense mandra, dit i fet, ja érem a Calella, en una sala gran, amb un

entarimat antic i una llum opaca. Allí, a poc a poc, s'anà passant un rosari de poesies intimistes, fetes per la gent que formava aquell públic indefinit, per nosaltres.

«Més tard, unes simples fotocòpies posaven record a la trobada i ens convidaren, també, a recitar el que volguéssim per sentir-nos integrats i sobretot participants. Contentes d'arribar a casa amb les butxaques plenes d'ales, ens disposàrem a assolir el doll d'informació i de suggeriments del Grup de Calella de Palafrugell. S'anà estirant el fil i el malaguanyat Josep Congost i Pla, a qui també havia parlat del somni, m'advertia que era difícil donar vida a aquest tipus d'afecció literària que és escriure versos: "Se n'ha de saber molt per tenir el coratge de llegir o editar en públic".

«Entre pensament i desig llançàrem la idea al setmanari *La Comarca*, a l'Antoni Garrido, i

ell hi posà el local, es convertí en president i s'amplià el cercle; el grup anà creixent. A poc a poc es dissenyaren activitats i s'aplomà l'estil dels recitals que ens identifiquen.

«Van passar alguns anys i, un bon dia, el Sr. Josep M. Canals em va demanar si ens podríem trobar una estona perquè li interessava presentar-me Joan Mercader, un poeta que venia de Barcelona per viure a Olot. Ens vam trobar a Can Callís i li vaig explicar el nostre Grup, i ell va parlar de Barcelona i de Poesia Viva. Li vaig dir tot el que érem i el que fèiem i mai vaig sospitar que estigués parlant amb un home de la seva volada, ja que callava i semblava que cercava un grup on passar estones agradables i prou.

«No ens va donar gaire informació però, de mica en mica, ens va anar parlant de les seves amistats, amb qui es relacionava, i parlà de Josep Colet, i parlà de

Carles Duarte; i ens vam adonar que teníem un personatge entre nosaltres. La seva influència podia ser meravellosa per a nosaltres: més contactes, aprendríem dels mestres i això garantiria més continuïtat al grup. L'anhel es va anar perfilant i el senyor Mercader ens va llegir poemes i ens els va portar acabats de treure del forn. Ens va sobtar la seva poesia. Vam pensar:

»«Escriu atrevit. Molt atrevit, i fins i tot una mica groller...». No en vam fer cabal: som de poble i ell és de ciutat.

»Mentrestant, va arribar el recital dedicat a la Verge del Tura i ens va presentar el seu primer poema: original! Per alguns una mica massa realista. Va fer servir alguna paraula que, segons uns altres... hi sobrava. «Ja el refinarem», digueren... Però ens va anar portant llibres editats: avui un premi, el mes següent un altre, ara dos... més llibres... i ens

va captivar, i no ens vam plantejar més refinar-lo. Tenia prou ben traçat el seu camí. Hauríem d'aprendre d'ell... Consultes. El tindríem com a referent.

»Van arribar els seus amics i obrírem el Teatre Principal a Carles Duarte, a Josep Colet i a d'altres. No vam defallir.

»Passaren alguns anys i, juntament amb el seu grup de Barcelona, vam fer un llibre: *Poemari de la Fageda*, que presentàrem al mateix cor de la fageda d'en Jordà. Vam anar a Barcelona, vam fer intercanvis poètics; vam anar a Girona, Singulars d'un Plural a Girona; Sam Abrams, Teixidor, Espriu, rutes literàries, concursos, Pla, recitals...

»Ja hem complert vint anys i, entre algun altre, és el nostre mestre. Fem tallers de poesia una vegada al mes. Hem pogut gaudir de la seva presència entre nosaltres i estic ben segura que ens ha anat

ajudant a veure altres horitzons. Plegats, formem el Grup que ja ha durat més que cap altre en aquesta nostra terra: Els Amics de les Lletres Garrotxines».

Fins aquí la Concepció.

Aquests comentaris i les activitats en pro de la divulgació de l'art poètica, dutes a terme per Joan Mercader i Sunyer, el fan digne mereixedor del Premi Ales a la Cultura d'enguany.

Enhonorabona.

Josep Casellas

Veig que les Ales no m'han punxat, tenia molta por perquè a mi sempre m'han fet molta por les agulles, francament.

Bé, en primer lloc permeteu-me una cosa, que dediqui i passi aquest honor de les Ales a la memòria de la meva dona. Fa

poc ens va deixar i segur que ella hauria estat molt contenta de ser en aquest acte, segur que ella ara ja té les seves, d'ales.

Bé, dit això, com que la vida continua em toca, ara, donar les gràcies a algunes persones i entitats, molta gent. Bé, no us pen-

seu que us vagi a fer cap discurs amb això, no us ho penseu perquè de discursos ja n'anirem sobrats aquests quinze dies, només ho porto per no descuidar-me de ningú.

Primer de tot, moltes gràcies a l'Ajuntament de la ciutat i a l'Ins-

titut de Cultura per aquesta distinció que m'han volgut fer, que no sé si em mereixo o no.

El que sí puc dir és que em fan molta falta unes ales perquè des de fa temps que no sento que vagin, potser aquestes m'ajudaran.

Bé, gràcies doncs, a l'Ajuntament i a totes les persones que m'han volgut acompanyar.

També voldria donar les gràcies

[Joan Mercader oferint el seu discurs després de rebre les Ales a la Cultura](#)

a tots aquells que m'han encoratjat, que m'han recolzat en tot el meu fet poètic durant tota la meua vida. Voldria destacar els que m'han fet bons comentaris (els que els han fet dolents ja no els saludo).

Vull dir que... que surtin els que m'han fet pròlegs en els meus llibres com per exemple tres, que ja no hi són entre nosaltres, com en Miquel Martí i Pol, l'Alfred Sargatal i en Josep Palau i Fabra —que

m'havia de fer un pròleg però que no hi va ser a temps perquè es va morir abans.

Després, dels actuals: Josep Collet, Vicenç Villatoro, Màrius Sampere, Sam Abrams, Lluís Busquets i Grabolosa, Jaume Bosquet, Domènec Moli i Ricard Creus —que avui m'ha emocionat veure'l aquí i no sap com li agraeixo.

Joan Mercader

El carrer on vaig néixer (Tortellà, la Garrotxa)

Un indret prou breu i assolellat,
un xic alarb, potser fredós
per un nadó que plora
i malda per copsar l'alè més càlid
-néixer és un acte de dolor.
Vaig arribar-hi acompanyat del so
de les campanes de Santa Maria
i el fred adolorit dels astres.
Ni l'arcàngel de la nit,
ni els vells diables bíblics
no s'adonaren de res.
Qui se'n recorda d'això?
Diuen que vaig trucar a la porta
sense estridències ni planys desmesurats,
en una matinada blanca
d'una llum quieta i movent.
La mare, un dia, m'ensenyà la casa
vella i cendrosa del carrer de Sales,
on va rajar-me la llet amorosida
que envegen els àngels
i on em va enlluernar
la primera alba rosada.

Allí vaig començar de zero
-camí de l'infinit-,
abans d'anar-me'n pels viaranys del vent
a la recerca d'altres mons.
Cap memòria d'infant, de res.
Només el primer glop de llet
i l'abraçada càlida i profunda
dels pits maternals.

Carrer de Sales, carrer humil,
pàgina en blanc dels meus records,
on vaig baixar, aquell dia, cargolat
com una bola de sang
rompent els cristalls de la nit;
mentre el llop i la lluna s'adormien.

Joan Mercader

He tornat

He tornat a la terra rovellada,
a la ciutat arcaica i opulenta,
a les valls, on les aigües reverberen
i amanyaguen els lliris dels rials,
a les fonts que em coneixen i m'estimen.
He tornat als carrers antics, al barri,
als camins i a les pedres que em recorden,
als grocs encesos, arbres i matolls
de pell ataronjada i fruit daurat,
colors espurnejants, com ulls de dona
amb estrelles al fons de la mirada.
He tornat a pujar al pic de les Bruixes,
a les carenes on la boira immòbil
renta les pedres amb glaçat rellent.
He tornat per cremar les flors de la infantesa,
per rebolcar-me al prat, besar la gespa
il·luminada per clarors perpètues,
per seure, amb melangia, al mateix
pedrís on et vaig dir que t'estimava.
He tornat per collir la llum rosada
que cau del Puigsacalm quan ja vespreja.
He tornat. He tornat al meu paisatge,
amb els ulls amarats de tots els verds.

Joan Mercader

Autobiografia

Capitalista.? Socialista.?
Res d'això: fill de taxista
i per més inri,
poeta, feminista
i l'últim de la llista.

Joan Mercader

El triomf del record

I

Fugiré per camins on la llum no es deturi
fins que el frec de la nit emblaveixi el ressò
de l'esclat d'un record, que no és veu ni murmuri
i no em deixa dormir dins la pau del meu jo.

És l'envit permanent del teu cos fet estrella
que embraveix el desig de tornar al teu cantell;
veu constant que em fa viu el perfum de rosella
al brancatge ombradís que sopluga l'ocell.

És quan sento, al vespral, una veu pregonera
que em desvetlla, del cor, l'antigor del teu crit
i remou el fullam adormit sobre l'era.

És la veu de l'amor que recull el sentit
i el record que em segueix per camins de foguera
quan recordo els teus mots en el cor de la nit.

Joan Mercader

A dalt, Margarida Arau recitant una poesia. A baix, Paco Perea fent l'acompanyament musical amb la guitarra

El guardó: una joia disseny de l'artista Imma Vinyals.

Olot, 2015

Edita:

© dels textos: els
autors respectius

© de l'edició: ICCO

Fotografies interior:
Martí Albesa

Fotografia guardó:
Roger Ortiga

Fotografia coberta:
Marcel Prades

2015

Joan Mercader